

Dvēseles atskaite punkts

Latvijas tūrisma un ceļojumu piedāvājumu portālos ir rakstīts, ka „Vispārējie latviešu Dziesmu un deju svētki ir grandiozākais notikums Latvijas kultūras dzīvē, kas reizi piecos gados vienas nedēļas garumā aizrauj tūkstošiem skatītāju un klausītāju. Dziesmu un deju svētki, kuros piedalās kori un deju kolektīvi no visas Latvijas, iekļauti UNESCO Cilvēces mutvārdu un nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā. Nākamie Vispārējie latviešu Dziesmu un deju svētki tiks rīkoti 2018. gadā, par godu Latvijas neatkarības pasludināšanas simtajai gadadienai“.

Mēs visi zinām, ka svētkus veido cilvēki. Katram no dziedātāju un deju tūkstoša ir savs dziesmu svētku stāsts – kādam tas saistās ar spilgtu emocionālu pārdzīvojumu Mežaparka estrādē vai Daugavas stadionā, kādam tā ir vētraini un aizrautīgi pavadīta nedēļa ārpus mājas, kāds visspilgtāk atceras karsto sauli, noberztas kājas vai salijušus tērpus. Šajā „A12“ numurā ir saruna ar trijiem Dziesmu svētku diriģentiem, kuri piekrita dalīties savā pieredzē un pārdomās, sagaidot Latvijas simtgades dziesmu svētkus. Lai arī katram no viņiem ir atšķirīgs viedoklis par kordziedāšanu un dziesmu svētku procesu kā tādu, būtiskākajā viņi ir vienoti – lai dziesmu svētku tradīcija turpinātos, svarīgākais ir DZIEDĀTPRIEKS.

„Sonitum“ un „Graidī“

Jānis Mežinskis, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas jauktā kora „Sonitum“ (kopš 1995. gada) un Rēzeknes pilsētas vīru kora „Graidī“ dibinātājs un diriģents (kopš 2009. gada), Vispārējo latviešu dziesmu svētku tradīciju ir iepazinis jau kopš mazām dienām. Un kā gan savādāk – viņa mamma ir izcilā, jau aizsaulē aizgājusi diriģente **Antoniņa Mežinska**. Savulaik Jānis ir bijis viens no vīru kora „Olūts“ diriģentiem, bet nu jau vairākus gadu desmitus viņš uz kopīgu sadziedāšanos jauktajā korī „Sonitum“ pulcē Latgales jauniešus, uztur un turpina vīru dziedāšanas tradīcijas vīru korī „Graidī“. Tieši vīru balsis Jānis rod patiesu gandarījumu. Jānis atzīst, ka kordziedāšanas tradīciju pastāvēšanai svarīgākā ir dziedātāju kopības sajūta. Ja tā ir, kora sastāva pausumi un bēgumi pirms un pēc Dziesmu svētkiem tiek uztverti mierīgi.

Arī dziesmu svētku repertuāram ir nozīme. Lai arī katrā korī ir daži entuziasti, kas kurn vai cīnās pret nevēlamām dziesmām, lielākā daļa dziedātāju uzticas diriģentiem. Jānis uzskata – ir jāmeklē vidusceļš: „Esmu gājis cauri tam, ka koristi negrib dziedāt vienu vai vairākas dziesmu svētku repertuāra dziesmas. Tās liekas grūtas, apnicīgas. Arī 2018. gada dziesmu svētku repertuārā ir dziesmas, kas ir ļoti sarežģītas. Daudzu jaukto koru klupšanas akmens ir Pēteris Barisona „Pa zvaigžņu ceļu“. Man personīgi tā ļoti patīk. Dziesma ir daiļa, tajā ir daudz interesantu nianšu, tomēr amatierkorim šī dziesma ir gandrīz nepaceļama. Tas dziesmu mācīšanās prieku sagandē.

„klausoties mūsdienu mūziku, radio balsis, jaunieši, īpaši meitenes, sāk pielāgoties citai – zemākai frekvencei.“

Kā rast kompromisu starp tiekšanos uz augsto mākslu un kora iespēju samērojamību? Tas ir mūžīgs un neatbildams jautājums.

Pēdējos gados Jānis novēro izteiktāku paaudžu atšķirību: „Man patīk strādāt ar jauniem cilvēkiem, viņos ir daudz enerģijas. Tomēr es konstatēju, ka mūsdienu jaunieši dzīvo citā skaņas telpā, kas ietekmē viņu balsis, dziedāšanas manieri. Manuprāt, klausoties mūsdienu mūziku, radio balsis, jaunieši, īpaši meitenes, sāk pielāgoties citai – zemākai frekvencei. Iespējams, šis ir viens no iemesliem, kāpēc jauniešu vidū ir maz augsto soprānu. Klausoties un atdarinot dzirdēto, viņi pierod dziedāt šaurākā, ērtākā diapazonā. Dabas dotumi nekur nepazūd, bet dažādu iemeslu dēļ bērībā un agrā jaunībā ar tiem netiek strādāts, balsis netiek attīstītas. Tieši tāpēc grūtās dziesmu svētku repertuāra dziesmas ar izteiktām augšējām balsīm korim ir ļoti svētīgas. Tās liek saspringt, attīstīties.“

Jānis ir pārliecināts, ka, neskatoties uz lielo aizņemību, strādājošie

un ģimenes cilvēki spēj sabalansēt savu laiku un apmeklēt kora mēģinājumus. Nav noslēpums, ka darba slodze visbiežāk retina tieši vīru rindas. Satiekot vai zvanot saviem „Graidī“ vīriem, Jānis saka: „Ja nevari atnākt uz mēģinājumu, atnāc uz koncertu. Būsim kopā, dziedāsim! Tas nekas, ja skanēs ne tik labi.“ Jānis uzskata, ka svarīgākais diriģenta uzdevums ir uzturēt kora kopības sajūtu un dziedātprieku. Viņaprāt process ir vērtīgāks par sasniegto rezultātu: „Ir kori, kas strādā uz rezultātu, uztur stingru disciplīnu, brauc uz konkursiem, bet manā gadījumā tā nav. Manuprāt, mazpilsētās izveidot konkursu korus praktiski nav iespējams. Var vienā sastāvā apvienot visas pilsētas vai novada labākās balsis, bet neuzskatu, ka ir vērts to darīt.“ Jānis nesagaida, ka Latvijas simtgades dziesmu svētki būtiski atšķirsies no iepriekšējiem: „Es vienkārši gribu, lai cilvēki dzied. Neatkarīgi no tā, vai mūsu valstij ir 99 vai 101 gads. Laikam nav viena atskaites punkta. Katram cilvēkam tas ir savs, un tas ir viņa dvēselē.“

Daugavpils jaunieši un „Rūta“

Visi, kas pazīst **Marutu Veličko**, *Daugavpils Latviešu kultūras centra sievietes kora „Rūta“ (kopš 2014. gada) un Daugavpils 3. vidusskolas 1.–4. klašu kora un 5.–12. klašu meiteņu kora diriģenti*, apgalvo, ka viņa ir liels darbarūķis. Pārvarējusi daudzas dzīves grūtības, Maruta ir palikusi uzticīga savai kordiriģentes profesijai, savu darbu darot pacietīgi, rūpīgi, ar lielu cilvēkmīlestību un uzticību mūzikai.

Marutas ilgākā pieredze ir saistīta ar bērnu un jauniešu koriem, arī baznīcu koriem. Vienu gadu Maruta ir strādājusi arī Magdalēnas baznīcā Rīgā, 15 gadus – Sv. Pētera baznīcā Daugavpilī, kur viņai izdevies izveidot gandrīz 60 bērnu lielu kori. Pēdējos gados Maruta par savu sauc kolektīvu ar ļoti senām un stiprām tradīcijām – sievietes kori „Rūta“, kura dibinātāja bija Terēzija Broka, diriģentes Jana Griezāne, Silvija Juhņeviča: „Ienācu korī ar labām tradīcijām. Biju ļoti satraukusies, kad man piedāvāja šo amatu. Tomēr Daugavpils Kultūras centra direktores Reģīnas Osmanes iedrošināta, piekritu. Man palīgā nāca vēl viena diriģente un kolēģe Jolanta Boreiko. Viņa ir mana labā roka un stiprais plecs. Esam ļoti gandarītas, ka pēdējās koru skatēs koris startē ļoti labi – augsts rezultāts ir jau otro reizi, iepriekš ieguvām 1. pakāpi, tagad augstāko pakāpi. Mans princips darbā ar kori – visiem ir jādzied no galvas. Tiklīdz dziedātāji ir *iebūrušies* notīs, zūd kontakts ar diriģentu. Tas, protams, nozīmē regulāru darbu. Dziedātājas atzīst, ka skatoties uz diriģentu, viņas daudz labāk izjūt dziesmu. Tajā brīdī esam kā vienots organisms, dzīvojam līdz mūzikai, līdz pat asarām.“ Maruta atzīst, ka līdzīgi kā citos koros, arī „Rūtas“ sastāvs mainās – studenti, skolēni, beidzot mācību iestādes, aizbrauc projām. Tā esot lielākā sāpe. Neskatoties uz to, kora kodols paliekot nemainīgs – tie ir skolotāji, pasniedzēji, citu profesiju pārstāvji. „Korim ir ļoti svarīgi darboties, gatavoties pasākumiem – tie var būt Dziesmu svētki vai kāds konkurss, koncerts. Mēs visu laiku esam gatavībā. Es uzskatu, ka kori ir jāuztur sacensību garša, dziedātājiem tas patīk.“ Maruta stāsta, ka pirms pāris gadiem kora sastāvs bijis ļoti neliels, vien 26 dziedātājas. Tomēr pēc veiksmīga starta Daugavpils Starptautiskajā koru konkursā „Sudraba zvani“ kora sastāvs strauji palielinājies. Cilvēki esot atnākuši, paklausījušies un teikuši – mēs gribam

Mans princips darbā ar kori – visiem ir jādzied no galvas. Tiklīdz dziedātāji ir iebūrušies notīs, zūd kontakts ar diriģentu.

dziedāt šajā korī, te ir interesanti. „Korim ir jādzīvo intensīva dzīve, jāodas koncertbraucienos. 2016. gadā braucām uz Itālijas pilsētu Rimini. Tur bija nopietns konkurss, kurā ieguvām sudraba godalgu. Lai šādi braucieni būtu iespējami, palīdz pašvaldība. Tā pilnībā apmaksā transporta izmaksas, pārējos izdevumus sedzam mēs pašas. Šogad korim par padarīto darbu tiek piešķirts brauciens uz koru festivālu Budapeštā. Tieši šī iemesla dēļ mēģinājumi notiek arī vasarā, jo augstā dosimies ceļā.“

Maruta stāsta, ka, paralēli ikdienas darbam, koris gatavojas arī Latvijas simtgades dziesmu svētkiem: „Rūtas“ meitenes piedalījās Simtgades ekspresā sagaidīšanā Daugavpils dzelzceļa stacijā. Tie bija kā mazi dziesmu svētki, dziedātājam ļoti patika. Piedalījāmies Latgales mākslas svētkos „Krāsas karogā“, dziesmu svētku ieskaņu koncertā Jēkabpilī.“

Maruta atzīstas, ka simtgades dziesmu svētki viņai būs īpaši kaut vai tāpēc, ka pirmo reizi uz tiem dosies kopā ar sievietes kori. Viņa smejas, ka, esot dziesmu svētku estrādē, viņa vēl arvien domā, ka bērnu kora diriģente, uztraucas par disciplīnas jautājumiem. Kad jautāju, vai, strādājot ar dažādām vecuma grupām, ir

jūtama pēctecība, viņa atzīst, ka ir jaunieši, kas ļoti vēlas turpināt dziedāt: „Strādāju ar mazākumtautību bērniem. Tie, kas dziedājuši pie manis no 1. līdz 12. klasei, raksta feisbukā, ka skumst pēc kora. Norunājam, ka tie, kas vēlas, dziesmas var mācīties attālināti, lai varētu piedalīties skatē un vēlāk arī dziesmu svētku koncertos. „Rūtā“ gandrīz puse no dziedātājiem ir cittautietes – kad dziedam latgaliešu tautasdziesmas, viņām daži vārdi nav saprotami, man vajag izskaidrot vārdu nozīmi, paskaidrot galveno domu. Kad saprot, nav vairs grūti panākt vajadzīgo dziesmas noskaņu. Mēs daudz strādājam pie izrunas, viņas šo procesu labprāt pieņem. Tāds savdabīgs integrācijas process.“

Savu kora dziedātājiem Maruta novēl skaistus svētkus, veselību un vēlmi dziedāt: „Lai meitenes iegūst vispozitīvākās emocijas, lai tie ir vieni no neaizmirstamākajiem svētkiem!“

Skolotāju koris no Preiļiem

Edgars Znutiņš, *Preiļu novada skolotāju kora „Latgale“ diriģents (kopš 1993. gada)*, ir kordiriģents ar ļoti bagā-

tu praktiskā un arī zinātniskā darba pieredzi – viņš vadījis dažādus korus, bijis novada dziesmu svētku diriģents, ieguvis doktora grādu mūzikas pedagoģijā. Šobrīd darbojas ar Preiļu novada skolotāju kori, kuru dziesmu svētku simtgades priekšvakarā organizēja diriģente An-tonīna Mežinska, vēlāk tā diriģenti bija Alberts Vucāns, Jānis Teilāns, Karina Oša, Edvīns Dziļums un vēlāk arī Edgars Znutiņš.

„Cenšamies apvienot visa novada dziesmu draugus, lielākā daļa tik tiešām ir skolotāji, taču kori dzied arī ģimnāzisti, topošie skolotāji un citu profesiju pārstāvji. Pirms dziesmu svētkiem gaisā vairāk virmo tā patīkamā gaidu noskaņa, ir vairāk pakārtoto notikumu, kas sagatavo galvenos svētkus. Tomēr man liekas, ka dziesmu svētki tagad vairs nav tas Notikums, kura dēļ mēs dzīvojam un strādājam piecus gadus, kā tas bijis kādreiz. Dziesmu svētki tagad ir tikai viens no kora dzīves notikumiem. Koris piedalās arī citos pasākumos, paralēli gatavo citas koncertprogrammas. Es nedomāju, ka kāds tagad dzied kori tikai tāpēc, lai aizbrauktu uz dziesmu svētkiem. Iespējams, tās ir tradīcijas un gaisotne, kas cilvēkus piesaista korim.

Uzskatu, ka mūsdienās cilvēki daudz labprātāk uztver šovus, ārišķīgas lietas, emocijas ir krietni vien aizgājušas prom. Gan mūzikā, gan arī dzīvē. Apkārt visa kā ir tik daudz, ka dziesmu svētki zaudē uz šī fona. Jaunajai paaudzei tas ir tikai viens no lielajiem pasākumiem – bija kora olimpiāde, bija festivāls, bija vēl kāds liels koncerts un tagad būs arī dziesmu svētki. Lai arī simtgades svētkus cilvēki gaida kā īpašu notikumu, man ir atšķirīgs viedoklis par visu, kas tagad notiek, kultūras telpā un sabiedrībā.

Es domāju, ka simtgades svētki ir pārāk gari un izplūduši. Tas, ka gandrīz viss tiek pakārtots simtgadei, mūs aizvirza prom no galvenā, būtiskā. Man palika prātā nesenais Elinas Garančas teiciens – galvenais ir neizmainīt sevi sīknaudā. Man šķiet, ka tieši tas šobrīd notiek – lielos svētkus mēs mēģinām samainīt kapeiciņās. Otrā galējība – katras svinības kļūst arvien vērienīgākas un apjomīgākas. Ja kādreiz pilsētas svētki notika vienu, divas dienas, tad tagad tās ilgst vismaz trīs dienas līdz pat nedēļai. Ir milzu pārblīvība – ar pasākumiem, aktivitātēm. Es nezinu, vai tas ir labi.

Runājot par kora repertuāru, Edgars atzīst, ka ir normāli, ja dziedātājiem ir sava subjektīva nostāja pret vienu vai otru skaņdarbu: „Vienmēr būs sarežģītas dziesmas, kas korim grūti paceļamas, vienmēr būs vienkārši skaņdarbi, kas ļoti labam korim nešķītis interesanti. Tā nav problēma. Lai koris labi skanētu dziesmu svētkos, mums vajadzētu maksimāli daudz svētku dziesmu iekļaut ikdienas koncertu repertuārā. Tomēr, ja paskatās, cik dziesmas es varu iekļaut sava kora pamatrepertuārā, tad nekas daudz nesanāk. Būsim reāli, ja dziesmā ir četrbalsīgs vīru sastāvs, ikdienā mēs to nevaram dziedāt. Man liekas, ka mūsdienās komponisti vairs nemāk izteikties mazāk kā četrās nošu sistēmās un astoņās lappusēs. Es negribu teikt, ka komponistiem būtu jāraksta miniatūras, bet kaut kādas domas skaidrības un konkrētības šajos darbos pietrūkst. Agrāk bija tā saucamā skolotāju kora kustība, kur jaunās dziesmas vispusīgi aprobēja, pirms iekļaut svētku repertuārā. Ir taču tā, ka saka – o, šī dziesma aizgāja. Bet cita atkal ne. Vai ir vērts svētku repertuārā iekļaut to otru, kas neaizgāja? Par svētku gatavošanas procesu var ru-

nāt ilgi un daudz. Ja mēs runājam par tā saucamajiem pieaugušo dziesmu svētkiem, tad jārunā arī par to, kā mēs sagatavojam jauno paaudzi. Manuprāt, skolu jaunatnes dziesmu svētki ir aizgājuši pilnīgi nepareizā gultnē. Tie nevirza uz vienu kopīgu tradīciju. Skolēnu dziesmu svētkos valda popdziesma, koris ir kā līdzdziedātājs pazīstamam solistam. Tas vairs nav koris kā instruments.

Es novēroju, ka jauniešiem, kas sāk dziedāt pieaugušo kori, akadēmiskā dziedāšana ir sveša. Viņi labi jūtas skaņdarbos, kuros ir pavadījums, instrumentālais sastāvs, bet *a cappella* dziedāšana ir problēma. Mēs esam laikmetu griežos, kora skolās, vismaz mūsu pusē, paliek arvien mazāk. Dominē dziedāšana ansambļos, vizuāli spilgtās popgrupās, la-

tiska dziesmu svētku tradīcija, to rota – sabrauc visi dziedātāji, klausās labāko kora sniegumā. Katru reizi mēs izturam šos svētkus. Vai mēs esam kļuvuši vārgāki, nevarīgāki? Nevajag plānot divus koncertus vienā dienā un pēc tam brīnīties, ka koristiem pietrūkst pašatdeves, lai dziedātu astoņas stundas. Nevajag šos garos, milzīgos koncertus. Tā ir pārmērība. Es domāju, ka pārmērīga ir arī pati gatavošanās svētkiem – katru nedēļu ir mēģinājumi, reizi mēnesī kopmēģinājums, modelēšanas koncerti, vēlāk lielie mēģinājumi Mežaparka estrādē. Es teiktu, ka pārmērīga centība aptumšo prātu. Tā var nedot gaidīto rezultātu. Agrāk kora kopskaņu mēs pirmo reizi sadzirdējām tikai Mežaparkā, bet tagad mēs to visu dzirdam jau agrāk – ieskaņu

koncertos. Zūd mirkļa burvība, vienreizība.“ Edgaru skumdina ārišķīgās lietas, viņš augstu vērtē emocijas un to, ja kādam asara norit pār vaigu: „Nevaru aizmirst tās izjūtas, kas 90. gados pār-

Ja mēs negribam pazaudēt kora dziedāšanas kultūru, ir jādzied kora klasika.

bākajā gadījumā folkloras ansambļos. Daudzām skolām koris ir lieka nasta. Mazajās skolās tie bieži nemaz nav iespējami. Būtībā, klasiskā kora kultūra šobrīd aiziet uz mūzikas skolām, kora klasēm. Pirms 15 gadiem kora klases bija reti kurā mūzikas skolā, lielākā daļa kora bija vispārizglītojošās skolās. Tagad ir otrādi. Protams, ka jaunieši interesējas par iespēju dziedāt kādā no pieaugušo koriem. Tomēr, ja viņi nav regulāri dziedājuši skolas korī un savā dzīvē ir redzējuši, labi, ja divbalsību, tas ir ļoti sarežģīti.

Edgars atzīst, ka, viņaprāt, dziesmu svētki ir kļuvuši par vienu lielu festivālu, kurā pārstāvētas ļoti daudzas mākslas jomas: „Es nedomāju, ka tas ir labi. Mūsu Vispārējie latviešu Dziesmu un deju svētki tradicionāli ir veidojušies kā kora un vēlāk arī deju svētki. Varbūt saglabāsim tradīcijas un dziesmu svētkos izbaudīsim tieši šos divus mākslas veidus? Piesātinājums vedina uz ārišķību un nevajadzīgu, pārlietu lielu pompozitāti. Es domāju, ka daudzi cilvēki vēlas ko mierīgāku, emocionālāku.“ Edgars visai piesardzīgi izturas pret tradīciju maiņu, viņš iebilst pret ieceri dziesmu karus rīkot ārpus svētku nedēļas: „Dziesmu kari ir tuva un bū-

ņēma, dziedot Lūcijas Garūtas „Mūsu Tēvs debesīs“. Tā milzīgā enerģija, kas vienoja dziedātājus un klausītājus. Tie mirkli, kas uzlādē, ir ļoti svarīgi.“ Spilgtā atmiņā Edgaram ir arī Rīgas 800 dziesmu svētki: „Mākslinieciskā vadība pēc tam tika pelta, bet dziedātājiem šie svētki ir siltā piemiņā. To repertuārs bija ļoti gudri sakārtots. Bija ļoti dažādas dziesmas, sākot no nelielajām Jāņa Cimzes tautasdziesmu apdarēm. Katrai tika atrasta sava niša. Neradās nekādi jautājumi par tās vai citas dziesmas izvēli. Kādreiz dziesmu svētku gājienā dziedājām „Cekulaina zile dzied“, citas četrbalsīgas dziesmas, tagad reti kurš koris to var izdarīt. Ja mēs negribam pazaudēt kora dziedāšanas kultūru, ir jādzied kora klasika. „Gaismas pils“ nav vienīgā zelta repertuāra dziesma. Daudzas dziesmas ir pelnījušas, lai koristi tās zinātu.

Sev un savam korim novēlu saglabāt dziedātprieku. Daudz par to domādams, nonācu pie secinājuma, ka primārajam mērķim būtu jābūt GRIBĒSANAI DZIEDĀT. Viss pārējais – braucieni, izklaides pasākumi ir sekundāri. Es gribu, lai koristi lielāko gandarījumu izjūt tieši no dziedāšanas. Lai baudu sniedz tas, KĀ mēs nodziedājam. Lai ir dziedātprieks!“